

הראשונה דעתם שלשון תכלת נאמר על כל הציצית וא"כ כל חוט צריך להיות ראוי לכרוך בו אף שבפועל כורכים רק באחד.

שיטת השאילתות

והנה ישנה גם שיטה אחרת בענין כמה חוטי תכלת להטיל בציצית ^{קושיא עליו} **ע** והיא שיטת השאילתות¹. ח"ל דמחייבין דבית ישראל למרמא חוטי דתכלתא וכו' מצוה בתכלת ואי ליכא תכלת רמי לבן וכו' ע"כ. הנה דברי השאילתות ברור מללוי² שמצוה לכתחילה לצבוע את כל ד' החוטים תכלת, וכמו שהוא מביא לקמן ח"ל וכמה חוטי בעי למהוי בקרנא וכו' ב"ש אומרי ד' וכו' ע"כ, ורק אם אין לו תכלת מטיל במקום חוטי תכלת לבן.

וקשה על שיטתו מכל המקומות שמוזכר שם בפירוש שמטילים גם לבן. ^{קושיא עליו} **ע** והם: המשנה³ התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת ע"כ. וכן הברייתא⁴ וראיתם אותו מלמד שמעכבין זה את זה דברי רבי וחכ"א אין מעכבין ע"כ. ועוד⁵ דתניא מצוה להקדים לבן לתכלת וכו' ע"כ. ועוד⁶ אמר רבא לא נצרכא אלא לגרדומין דאי איגרדם תכלת וקאי לבן וכו' ע"כ. ועוד⁷ תנא כשהוא מתחיל מתחיל בלבן וכו' ע"כ. וכן בסיפרי⁸ וב"ש אומרים ג' של צמר ורביעית של תכלת ע"כ. וכן בסיפרי זוטא⁹ והיה לכם לציצית יכול שהן שתי מצוות מצות תכלת ומצות לבן ת"ל והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצוות ע"כ.

וכן קשה מהמשנה¹⁰ מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן ע"כ. ואמרו בגמ' מאי בין תכלת ללבן וכו' אלא בין תכלת ^{קושיא מזמן ק"ש} **עא**

1. שאילתא קמד.
2. עיין העמק שאלה שם [שאילתא קכז] שדחק.
3. מנחות לח א.
4. שם.
5. שם.
6. שם לח ב.
7. שם לט א.
8. פ' שלח ובשיני נוסח פ' כי תצא.
9. פ' שלח וכן מוכח מתנחומא פ' שלח כט, תרגום יונתן בן עוזיאל במדבר טו ה, וכן משמע מאונקלוס שם טו לט, ועל טלית שכולה תכלת עיין לקמן אות רנט.
10. ברכות ט ב.

תכלת. והגמ' הנ"ל סוברת כפירוש השני וא"כ מצות ציצית מתקיימת בפתיל תכלת בלבד. רק מכיון שמצות ציצית נכתבה בשני חלקים בפסוק, בתחילה כתוב¹⁸ ועשו להם ציצית וכו' באופן כללי ואח"כ פירט ואמר ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת משמע שאם אין לו תכלת אפשר בלבן מכל מקום וכמו שמבואר בשאלות הנ"ל.

עד ויש לתלות דעה זו גם בדעתו של ר' יוחנן בן גורי בברייתא¹⁹ וז"ל אין לו תכלת מטיל לבן ע"כ. דמה לו לדבר על תכלת דווקא, אלא לפירוש הנ"ל מובן היטב שלכתחילה יש להטיל תכלת דווקא והוא עיקר מצות ציצית ורק אם אין לו תכלת מטיל לבן. ויתכן שזו גם דעתם של התנאים במשנה ובברייתות²⁰ וז"ל וטוה על יריכו תכלת לציציתו וכו' ע"כ.

עה וכן מובנת מעתה קושית הגמ'²¹ בתיב פתיל וכתוב גדיל, דאם נאמר שפתיל תכלת הוא רק דבר המוסף על הציצית מאי קשיא מלשון גדיל אך לפי הנ"ל שכל הציצית הוא פתיל תכלת קשה איך התורה במקום אחר קוראת לו גדיל. מה שא"כ הסיפרי²² שהולך בשיטה אחרת וכו"ל מקשה מלשון ציצית ולא מלשון פתיל. וגם תירוצ' הגמ' לדעת רב מרווח ביותר וז"ל לעולם פתיל בעינן וההיא גדילים למניינא הוא דאתא וכו' עשה גדיל ופותריהו מתוכו ע"כ, כלומר הפתיל נקרא גדיל על שם מספר חוטים שבו אך את החוטים יש לתקן בצורת פתיל ולא גדיל²³.

פירוש זה בתרגום יונתן בן עוזיאל שם שתרגם – ונתנו על ציצית הכנף ויתנו על אנפא גוליתהון, אך עיין לעיל הערה 9 רצ"ע, וכן משמע בתנחומא פ"ר שלח ל ח"ל וראיתם אותו אותו ולא אותה כששאל מסתכלים באותה ציצית של תכלת, ועיין לעיל הערה 9 רצ"ע.

18. במדבר שם.
19. מנחות לח ב.
20. מ"ק יט א, וע"ש שהוא דברי רבי יהודה, רבי מאיר ורבי אליעזר.
21. מנחות לט ב.
22. פ"ר שלח, ועיין לעיל אות כט, וגם השאלות יפרש בן הפירוש ההוא אף יותר מתאים לשיטתו.
23. עיין רש"י ותוס' שם פירושם אחרים וכן עיטור ציצית עמ' 135, 136, ואגודה מנחות לט ב בשם ר"י, ועיין שני פירושים בראב"ן סי' שמג, אומנם עיין רבנו מיוחס ב"ר אליהו דברים כב יב ח"ל – גדילים אין גדיל פחות משנים גדילים ארבע ולהלן היא פתיל עשה גדילים ופותרם מתוכן, והוא כדברינו, וכן עיין נספח ג' הערה 7 שפירש בן [ושים לב שפירוש זה משותף גם לשיטת השאלות כאן וגם לשיטת הרמב"ם באות כח, ע"ש, והמפרש בנספח ג' אינו הולך בשיטת השאלות אלא בשיטת הרמב"ם, וכן יש להסתפק

עו
עוד ראיות
לדעתו

וכן מצאנו שהגמ' משתמשת בלשון פתיל וכוונתה לכל הציצית. וז"ל הגמ' ²⁴ רב אחא בר יעקב רמי ארבע ועייף להו מיעף ומעייל להו בגלימא ואביק להו מיבק קסבר בעינן תמניא בגלימא כי היכי דליהוי גריל גדילים במקום פתיל וכו' ע"כ. ופשטות כוונת הגמ' ²⁵ שיהיה גריל גדילים שהוא שמונה חוטים ²⁶ במקום פתיל כלומר כבר בהכנסת החוטים בגלימא ולא רק לאחר שכופלים ²⁷. וכן בגמ' ²⁸ והא תני שמואל משום ר' חייא הטיל לשני קרנות בבת אחת ואחר כך פסק ראשי חוטין שלהן כשרין וכו' לא שפוסק ואח"כ קושר פוסק ואחר כך קושר מאי למימרא מהו דתימא בעינן כנף בשעת פתיל וליכא קמ"ל ע"כ. ובודאי שלשון הגמ' מכוונת ללשון הפסוק פתיל תכלת וא"כ רואים שכל הציצית נקראת על שם פתיל תכלת ²⁹.

עז
יישוב סוגית
גרדומין
לדעתו

גם מיושב לפי שיטה זאת מה שנראה כסתירה ³⁰. שמצד אחד אמרו ³¹ אמר רבא לא נצרכא אלא לגרדומין דאי איגרדם תכלת וקאי לבן ואי איגרדם לבן וקאי תכלת לית לן בה ע"כ, שמפשטות הענין משמע שאם נפסקו חוטי אחד המינים לגמרי כשר. ומצד שני אמרו ³² אמר רבא בר רב אדא אמר רב אדא אמר רב אם נפסק החוט מעיקרו פסולה וכו' ע"כ. אך להנ"ל אתיא שפיר, שהדבר הראשון נאמר לדעת הסוברים שיש בציצית תכלת ולבן ומכיון שתכלת ולבן אינם מעכבים לרבנן או אינם מעכבים בדיעבד לפי רבי אם ישנו רק מין אחד כשר. אך הדבר השני נאמר לדעה שכל הציצית כולה היא תכלת ולכן אם נפסק אפילו חוט אחד פסול.

בזה בדברי רבנו מיוחס, וכן עיין שבלי הלקט השלם עמ' 78 שכתב כעין פירוש זה, וכן ברבען צפונות שנה ב גליק ב (ו) הל' ציצית אחד מקמאי, ועיין ערוך ע' שע א' שגם משמע כן.

24. שם מב א.
25. עיין גירסת רגמיה וגירסת פסקי הרי"ד הל' קטנות ציצית עמ' תצד שלפי גירסאותיהם יש בזה פירוש אחר, ועיין בספרו של רב שמואל בן חופני (נספח א') הערה 24 פירוש אחר.
26. כמו שהתבאר לעיל אות ט ואות יג.
27. כמו שכתוב ונתנו על ציצית הכנף פתיל וכו'.
28. סוכה יא א.
29. עיין שם פירוש רבנו חננאל – מהו דתימא בעינן ענף נטף בשעת נתינת פתיל בכנף הבגד וליכא, ולא כרשיי שם ע"ש.
30. עיין לעיל אות סא מה שדחק בזה הרא"ש.
31. מנחות לח ב.
32. שם לט א.

עח **לכן במקום תכלת לדעתו**
 וכן אפשר לומר שמה שנותנים³³ חוטי לבן במקום חוטי התכלת ולא מסתפקים במספר חוטי לבן בלבד הוא דווקא לדעה זאת. משא"כ לדעת הסוברים שמצות ציצית תכלת ולבן מכיון שאינם מעכבים זה את זה, אם חסר אחד המינים יש לתת רק מין אחר ולא להשלים את המין החסר בחוטים אשר באים במקומו וכמו שזה משמע מפשטות הענין.

עט **סיוע לדעתו**
 ויש גם לסייע לדבריו מזה שחז"ל נהגו בכל מקום לכנות את הציצית **תכלת**, וכלשון הרא"ש³⁴ כי קורא לכל הציצית תכלת כדאמר³⁵ תכלת שכרך רובה כשרה וכן³⁶ רמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה ע"כ. אומנם בעל העיטור³⁷ כתב והתכלת בו כהדס וערבה שבלולב שנקרא הכל לולב שפתח בו הכתוב תחילה ולפי שהתכלת דמיו יקרים קראוהו לציצית בכמה מקומות תכלת וכו' ע"כ. עוד יש לסייע לשיטתו מדברי ר' מאיר³⁸ וז"ל גדול עונשו של לבן יותר מעונשו של תכלת משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו לאחד אמר הבא לי חותם של טיט ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב וכו' ע"כ. מכאן שתכלת נמשלה לחותם של זהב ואם איתא דמטילים לבן עם תכלת מה לטיט בחותם של זהב.

פ **גאונים כדעת שאילתות**
 וכדעת השאילתות סוברים עוד גאונים, שכן במחלוקת שנפלה בדיון טלית של פשתן אם עושים לה ציצית של פשתן הם סוברים שאין עושים ואחת הסיבות לזה, שלא מצאנו ציצית רק צמר דתכלת עמרא הוא וז"ל תשובת גאון המובאת באשכול³⁹ והלכתא אין עושין אלא של צמר דתכלת עמרא הוא ובעמרא הוא דהוי ציצית במידי אחרינא לא ע"כ.

33. עיין בענין זה לעיל אות נו.

34. הל' קטנות ציצית סי' ז.

35. מנחות לט א.

36. שם מג א.

37. עמ' 131, יראים עמ' 440 דומה לו.

38. מנחות מג ב.

39. ח"א עמ' 207 דומה לה שם עמ' 208, חמדה גנוזה סי' א, גנוי קדם ספר ה סי' יח, ולשון רבנו חננאל שבת כו ב — מדשש כיתנא תכלת עמרא שמעינן מינא דעמרא הוא דמקריא פתיל תכלת הילכך ליכא ציצית אלא עמרא, עיין ראב"ן סי' שמג שהעתיקו.